

ВІДГУК

офіційного опонента Рядинської Ірини Анатоліївни на дисертацію Буценка Антона Володимировича «Становлення та розвиток фізичного виховання молоді на півдні України (друга половина XIX – початок XX століть)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Докорінні перетворення в духовному житті українського суспільства, зростання національної свідомості й формування нової соціокультурної реальності викликали підсилення громадського інтересу до всіх проявів національної культури й особливо до питань становлення і розвитку фізичного виховання. Засвоєння й осмислення національних традицій фізичної культури як оздоровчого чинника та загальної культури молоді неможливе без удосконалення фізичного виховання, оновлення теорії й практики фізичного виховання у вітчизняних загальноосвітніх та спеціалізованих спортивних навчальних закладах.

Вирішення цього складного завдання потребує глибокого вивчення історико-педагогічних аспектів вітчизняного фізичного виховання як у загальнонаціональному, так і в регіональному вимірі. У зв'язку з цим є підстави стверджувати, що дисертаційна робота А.В. Буценко, в якій досліджено проблеми становлення та розвитку фізичного виховання молоді на півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст. є актуальною й своєчасною.

Автором переконливо обґрунтовано актуальність обраної теми, в цілому коректно визначено мету й завдання дослідження, конкретизовано його об'єкт, предмет, розкрито методи наукового пошуку, схарактеризовано хронологічні й територіальні межі,

презентовано наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів.

Слід наголосити, що тема дисертаційної роботи є складовою комплексної науково-дослідної теми „Вітчизняна і зарубіжна педагогічна спадщина (друга половина XIX – початок XXI століття” (реєстраційний номер 0106U013193), що розробляється в ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (державний реєстр № 0109U002550).

Репрезентативною й достатньою є джерельна база дисертаційної роботи, основу якої складають автентичні джерела, а саме: а) архівні матеріали й документи Центрального державного історичного архіву м. Києва, Державного архіву Миколаївської, Одеської областей; б) звітна документація – звіти спеціальних державних комісій, керівництва Одеського навчального округу, окружних спортивних комісій, училищних рад, директорів та інспекторів народних училищ, директорів навчальних установ, учителів, спортивних товариств, громадських об'єднань; в) законодавчі й нормативні акти центральних державних установ – царські укази, циркуляри і розпорядження Міністерства народної освіти, Військового відомства; місцевих органів влади – циркуляри і розпорядження попечителя Одеського навчального округу, накази Миколаївського, Одеського та Херсонського градоначальників, Морського військового відомства; д) наукові й публіцистичні роботи діячів півдня України; є) матеріали періодичних видань другої половини XIX – початку XX ст.

Обґрунтованість наукових положень та висновків дисертаційної роботи забезпечується поглибленим вивченням та критичним

аналізом архівних матеріалів, науково-педагогічної літератури, вдало обраними дослідницькими методами, які адекватні меті й завданням дослідження.

Не викликає сумнівів наукова новизна отриманих результатів дослідження, оскільки автором вперше всебічно схарактеризовано генезу становлення й розвитку фізичного виховання молоді на півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст., введено до наукового обігу невідомі та маловідомі архівні документи, що розширюють наукове уявлення про становлення й розвиток фізичного виховання молоді на півдні України в досліджуваний період.

Очевидною, на наш погляд, є практична цінність отриманих результатів, яка визначається тим, що вони стануть підґрунтям для подальших наукових розвідок з історії вітчизняного фізичного виховання та спорту, можуть бути використані вчителями загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл спортивного спрямування, викладачами вищих закладів освіти, працівниками інститутів післядипломної освіти в лекційних курсах з історії фізичного виховання, історії та теорії фізичної культури, курсах краєзнавства для залучення маловідомих матеріалів стосовно історико-етнографічного розвитку південного регіону України другої половини XIX – початку XX століття в контексті найважливіших культурно-історичних подій.

Безумовним теоретичним здобутком є здійснений історіографічний аналіз проблеми, якому присвячено окремий підрозділ. Саме історіографічний аналіз є показником культури

історико-педагогічного дослідження, дав можливість глибоко усвідомити перспективи реалізації дослідницьких завдань, виявити “прогалини”, неточності, тенденційні оцінки та на цій основі вийти на новий дослідницький рівень.

Заслуговує на увагу схарактеризовані в дисертаційній роботі соціально-історичні передумови становлення й розвитку фізичного виховання молоді на півдні України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Обґрунтованим і важливим є висновок про те, що визначальну роль у становленні й розвитку фізичного виховання молоді на півдні України в досліджуваній період відгравала освітня політика Російської імперії кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ століття (створення державної системи освіти, освітні реформи). Реформаторські заходи кінця ХVІІІ – й особливо середини ХІХ століття сприяли введенню фізичного виховання в навчальні плани окремих типів шкіл.

У дисертаційній роботі здійснено періодизацію становлення і розвитку фізичного виховання молоді на Півдні України другої половини ХІХ – на початку ХХ століття, в основу якої покладені якісні зміни, що обумовили його динаміку і розвиток. Підставою для періодизації слугували характер освітніх реформ і державної політики в галузі фізичного виховання дітей та молоді, відношення громадськості до проблем фізичного виховання. Обґрунтовано три етапи в історико-педагогічному розвитку досліджуваного явища: І етап (60-ті – перша половина 80-х рр. ХІХ ст.) – становлення системи фізичного виховання; ІІ етап (друга половина 80-х – 90-ті рр. ХІХ ст.) – формування системи фізичного виховання в навчальних закладах та

виникнення самодіяльних спортивних товариств; III етап (1900 – 1917 рр.) – подальший розвиток фізичного виховання та широка популяризація спорту серед молоді.

Основну увагу в дисертації приділено аналізу практики фізичного виховання молоді на півдні України (друга половина XIX – початок XX століття. Автором докладно схарактеризовано основні напрями, виявлено особливості й тенденції розвитку змісту, форм та методів фізичного виховання молоді на півдні України в досліджуваний період. Виявлено, що становлення та розвиток фізичного виховання учнівської молоді в кінці XIX – на початку XX століття відбувалося переважно в руслі здійснення освітніх та військових реформ. Основними завданнями фізичного виховання учнів середніх навчальних закладів Півдня України в досліджуваний період визнавались загальне оздоровлення учнівської молоді та підготовка її до служби у військах.

Встановлено, що важливим чинником розвитку фізичного виховання молоді на півдні України другої половини XIX – на початку XX ст. виступали різноманітні форми позанавчальної діяльності. Показано, що в період 60-ті перша половина 80-х років XIX століття виникли лише теоретичні й організаційні передумови для розвитку позанавчальної роботи з фізичного виховання учнівської молоді. З другої половини 80-х – 90-х років XIX століття – в практиці навчальних закладів Півдня України сформувалось два напрями позанавчальної роботи з фізичного виховання: організація спеціальних дитячих майданчиків для проведення рухливих ігор та залучення дітей до спорту; організація літніх дитячих колоній для

оздоровлення дітей. У 1900 – 1917 роках формуються такі напрями позанавчальної роботи, як спортивно-масовий рух та екскурсійна робота, а позанавчальна робота починає виступати як складова підготовки учнівської молоді до військової служби.

Автором виявлений ще один важливий чинник розвитку фізичного виховання молоді на півдні України в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття яким став спортивний рух. Завдяки якому відбувалось активне залучення молодих людей до занять у різноманітних спортивних гуртках та об'єднаннях.

Дисертаційне дослідження завершується ґрунтовними загальними висновками, які відзначаються новизною й достовірністю, логічно випливають із змісту сформульованих у тексті теоретичних положень.

Слід зазначити, що апробація результатів дисертаційної роботи здійснювалась на всеукраїнських та регіональних конференціях. Основні положення та результати дослідження достатньо повно висвітлені у 8 публікаціях. При цьому 6 статей опубліковано в наукових фахових виданнях, 1 стаття – в зарубіжному виданні, 1 стаття – у збірнику, що індексується наукометричними базами.

Зміст автореферату повністю відповідає змісту та основним положенням дисертації. Значний список використаних джерел (255 найменувань) свідчить про ґрунтовність та джерельну забезпеченість проведеного дослідження. Додатки деталізують підходи, узагальнення й висновки автора та є вагомим науковим підґрунтям для заглиблення в історію художньо-педагогічної освіти. Наукова

робота оформлена відповідно до вимог, що висуваються до кандидатських дисертацій.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження А.В. Буценко, висловимо деякі побажання й рекомендації:

1. В темі дисертаційної роботи використовується таке поняття як “молодь”. Оскільки існує декілька підходів до визначення цього поняття, таких як – використання вікових ознак в якості найголовнішого параметра, або перехідну фазу від соціальної ролі дитини до соціальної ролі дорослого. На нашу думку, автору слід було більш ґрунтовно визначити це поняття.

2. У п. 1.1. дисертаційної роботи подано аналіз джерельної бази надмірно узагальнено. Було б доречно показати більш чітко якісні відмінності між групами джерел, які було використано.

3. Характеризуючи передумови становлення та розвитку фізичного виховання молоді на півдні України в досліджуваний період (у п. 1.2.) автор залучає історичний матеріал, який, на нашу думку, не має безпосереднього відношення до обраної теми. Зокрема досвід фізичного виховання в античних містах північного Причорномор'я, скіфів та кіммерійців навряд чи міг безпосередньо суттєво вплинути на формування системи фізичного виховання у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть.

4. Визначаючи шляхи для використання історико-педагогічного досвіду фізичного виховання молоді в сучасних умовах слід було б більш ґрунтовно представити результати виділивши їх окремим блоком або ж присвятити окремий підрозділ.

Втім, зазначені недоліки й побажання носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Можна констатувати, що дисертаційна робота є самостійним, завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати. За своїм теоретичним рівнем, науковою новизною та практичною значущістю дисертаційна робота «Становлення та розвиток фізичного виховання молоді на півдні України (друга половина XIX – початок XX століття)» повністю відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України за № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Буценко Антон Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент – кандидат педагогічних наук,
Доцент кафедри економічної теорії,
Харківського національного педагогічного
Університету імені Г.С. Сковороди

[Handwritten signature]
І. А. Рядинська

Після засвідчується зав. заг. адм. від. Д. С. Буценко

11.05.2014 р.